

ЕВРАЗИЯ ЭКОНОМИКАЛЫК БИРЛИГИНИН СОТУ

КОНСУЛЬТАТИВДИК КОРУТУНДУ

2026-жылдын 31-марты

Минск шаары

Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Чоң коллегиясы: төрагалык кылуучу судья А.А. Дронов, судья-баяндамачы Н.В. Павлова, судьялар Э.В. Айриян, Д.П. Александров, К.К. Джунушпаев, А.А. Забара, Е.Ж. Исмаилов, М.Т. Кайыпов, А.Б. Кишкембаев, А.Г. Тунян курамында,

сот отурумунун катчысы А.А. Пановдун катышуусунда,

иштин материалдарын изилдеп чыгып, судья- баяндамачыны угуп, Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Статутунун 46, 47, 50, 68, 69, 73, 96,98-пункттарын, Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Регламентинин 72, 85-беренелерин жетекчиликке алып,

Казакстан Республикасынын атынан «Атамекен» Казакстан Республикасынын ишкерлер улуттук палатасынын 2014-жылдын 29-майындагы Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө келишимдин жоболорун түшүндүрүп берүү жөнүндө арызы боюнча Консультативдик корутунду берет.

I. Арыз берүүчүнүн суроолору жана түшүндүрмө берүү предмети

1. Казакстан Республикасынын атынан «Атамекен» Казакстан Республикасынын ишкерлер улуттук палатасы (мындан ары – арыз ээси, «Атамекен» ИУП) Евразия экономикалык бирлигинин Сотуна (мындан ары – Сот) 2014-жылдын 29-майындагы Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө келишимдин (мындан ары – Келишим) жоболорун түшүндүрүп берүү жөнүндө арыз менен кайрылган.

Арыз ээси Казакстан Республикасынын юридикалык жактары товарларды үчүнчү өлкөлөрдөн Евразия экономикалык бирлигине (мындан ары – ЕАЭБ, Бирлик) мүчө мамлекеттердеги өздөрүнүн контрагенттерине бажы кампасынын бажы жол-жобосун колдонуу менен жеткирип жатканын көрсөткөн. Мындай моделде товарлар Казакстан Республикасынын юридикалык жагы тарабынан сатып алынат, бажы транзитинин бажы жол-жобосунда Казакстан Республикасына жеткирилет жана бажы кампасынын бажы жол-жобосуна жайгаштырылат. Андан кийин товарлар ЕАЭБге мүчө башка мамлекеттин чарба жүргүзүүчү субъектине сатылат жана бажы транзитинин бажы жол-жобосу боюнча ошол башка мамлекетке жеткирилет.

Товарлар келгенден кийин ЕАЭБге мүчө башка мамлекеттин юридикалык жагы ички керектөө үчүн чыгаруу бажы жол-жобосунда товарга декларацияны берет. Мында товарларды импорттоого кошумча нарк салыгы (мындан ары – КНС) товарларга декларация ички керектөө үчүн чыгаруу бажы жол-жобосунда берилген жана товар Бирликтин товары катары жарандык жүгүртүүгө киргизилген Бирликке мүчө мамлекетте төлөнөт. Декларация берилгенге чейин жеткирүүнүн бүткүл узактыгында товар чет өлкөлүк болуп эсептелет.

Арыз ээси Бирликтин укугу товарды андан ары колдонуу максатына ылайык аны жайгаштыруу үчүн бажы жол-жоболорун тандоо мүмкүнчүлүгүн карай турганын белгилейт. Евразия экономикалык бирлигинин Бажы кодексинин (мындан ары – ЕАЭБ БК) 23-главасына ылайык мындай бажы жол-жоболорунун бири бажы кампасынын бажы жол-жобосу болуп саналат, мында товар чет өлкөлүк бойдон калат жана товарга карата бажы алымдарын жана салыктарды төлөө боюнча милдеттенме келип чыкпайт.

Жогоруда баяндалгандарга байланыштуу арыз ээси ЕАЭБ укугунун төмөнкү маселелер боюнча жоболорун түшүндүрүп берүүнү суранат:

1) Товарларды сатуу ордун аныктоо бөлүгүндө товарларды ЕАЭБден тышкары жерде башталып жана ЕАЭБге мүчө башка мамлекетте аяктаган товарларды жеткирүү операцияларына карата кыйыр салыктарды алуу тартиби жана алардын төлөнүшүн контролдоо механизми жөнүндө протоколдун (Келишимдин № 18 тиркемеси; мындан ары – № 18 тиркеме) 3-пунктунун төртүнчү абзацы колдонулабы:

- эгерде ЕАЭБге мүчө орто аралык мамлекетте товарлар ички керектөө үчүн чыгарылбастан бажы кампасынын жол-жобосуна жайгаштырылса;

- кийин товарлар ЕАЭБге мүчө башка мамлекеттин салык төлөөчүсүнө сатылып, мындай товарлар бажы транзити жол-жобосу боюнча ЕАЭБге мүчө башка мамлекетке жылдырылса;

- товарларга карата ЕАЭБге мүчө ушул башка мамлекетте ички керектөө үчүн чыгаруунун бажы жол-жобосу билдирилсе.

2) 1-пунктта көрсөтүлгөн товарларды жеткирүү учурунда ЕАЭБге мүчө болгон кайсы мамлекетте сыпатталган жагдайдын жана ЕАЭБдин колдонулуучу укугунун негизинде товарларды сатуу жери таанылат.

2. Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Статутунун (Келишимдин № 2 тиркемеси; мындан ары – Статут) 46-пунктуна ылайык Сот Келишимдин, Бирликтин алкагында эл аралык келишимдердин жана Бирликтин органдарынын чечимдеринин жоболорун түшүндүрөт.

Статуттун 47-пунктуна ылайык түшүндүрмө берүү деген консультативдик корутунду берүүнү билдирет жана Бирликке мүчө мамлекеттерди эл аралык келишимдерди биргелешип чечмелөө укугунан ажыратпайт.

Сот түшүндүрмө берүү жөнүндө иштерди кароодо, жалпы эреже боюнча, Бирликтин укук ченемдерин *in abstracto* түшүндүрөт, укук колдонуу боюнча конкреттүү талаш-тартыштарды чечпейт жана Бирликке мүчө мамлекеттердин улуттук мыйзамдарын түшүндүрүүгө тиешеси жок.

Арыз ээси тарабынан коюлган суроолорду эске алуу менен, түшүндүрмө берүү үчүн товарларды ЕАЭБдин аймагына ташып кирүүдө кыйыр салыктарды алууга тиешелүү болгон Бирликтин укугунун тиешелүү ченемдеринин мазмунун түшүнүү зарыл. Атап айтканда, ЕАЭБдин чарба жүргүзүүчү субъекттери бажы кампасынын, бажы транзитинин жана ички керектөө үчүн чыгаруунун жол-жоболорун ырааттуу пайдаланууда товарларды ЕАЭБдин жүгүртүүсүнө киргизүүдө КНСТИ төлөө боюнча милдеттенме келип чыгуу шарттарын жөнгө салуучу ченемдер, ошондой эле көрсөтүлгөн контекстте «товарларды сатуу орду» деген түшүнүк түшүндүрмө берүүнү талап кылат.

II. Соттогу жол-жобо

Статуттун 68-пунктуна ылайык түшүндүрмө берүү жөнүндө иштерди кароо тартиби Жогорку Евразия экономикалык кеңешинин 2014-жылдын 23-декабрындагы № 101 чечими менен бекитилген Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Регламенти (мындан ары – Регламент) менен аныкталат.

Статуттун 55-пунктуна, Регламенттин 75-беренесинин 1-пунктунун «а» пунктчасына ылайык ишти кароого даярдоонун алкагында суроо-талаптар жөнөтүлдү жана Армения Республикасынын Конституциялык Сотунан, Армения Республикасынын Кассациялык Сотунан, Армения Республикасынын Юстиция министрлигинен, Беларусь Республикасынын Конституциялык Сотунан, Беларусь Республикасынын Жогорку Сотунан, Беларусь Республикасынын Мамлекеттик бажы комитетинен, Беларусь Республикасынын Салыктар жана жыйымдар боюнча министрлигинен, Беларусь Республикасынын Юстиция министрлигинен, Казакстан Республикасынын Сот администрациясынан, Казакстан Республикасынын Юстиция министрлигинен, Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунан, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунан, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Мамлекеттик салык кызматынан, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Мамлекеттик бажы кызматынан, Россия Федерациясынын Конституциялык Сотунан, Россия Федерациясынын Жогорку Сотунан, Россия Федерациясынын Башкы прокуратурасынан, Евразия экономикалык комиссиясынан жооптор алынды.

III. Соттун тыянактары

1. Статуттун 2-пунктуна ылайык Соттун ишмердүүлүгүнүн максаты мүчө мамлекеттер жана Бирликтин органдары тарабынан Келишимдин, Бирликтин алкагында эл аралык келишимдердин, Бирликтин үчүнчү тарап менен түзүлгөн эл аралык келишимдерин жана Бирликтин органдарынын чечимдерин бирдей колдонулушун камсыз кылуу саналат.

Сот Статуттун 50-пунктуна ылайык сот адилеттигин ишке ашырууда төмөнкүлөрдү колдонот: эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптерин жана ченемдерин; Келишимди, Бирликтин алкагында эл аралык келишимдерди жана талаш-тартыштын тарапкерлери болгон мамлекеттер катышуучу болуп саналган башка эл аралык келишимдерди; Бирликтин органдарынын чечимдерин жана тескемелерин; укуктук ченем катары таанылган жалпы практиканын далили катары эл аралык каада-салтты.

Сот түшүндүрмө берүүдө 1969-жылдын 23-майындагы Эл аралык келишимдер укугу жөнүндө Вена конвенциясынын 31-беренесинин жоболорун колдонот, ага ылайык эл аралык келишим келишимдин терминдерине алардын контекстинде, ошондой эле келишимдин максаты менен милдетинин негизинде бериле турган кадимки маанисине жараша калыс чечмелениши керек.

2. Бирликке мүчө мамлекеттер Келишимге ылайык Евразия экономикалык бирлигин түзүшкөн, анын алкагында товарлардын, кызмат көрсөтүүлөрдүн, капиталдын жана жумушчу күчүнүн эркин жүрүүсү, Келишимде жана

Бирликтин алкагында эл аралык келишимдерде аныкталган экономика тармактарында координацияланган, макулдашылган же бирдиктүү саясат жүргүзүү камсыз кылынат (Келишимдин 1-беренесинин 1-пункту).

Бирликте товарлардын эркин жүрүүсү Бирликтин укуктук актыларында бекитилген Бирликте кабыл алынган принциптерди жана ченемдерди сактоо менен ишке ашырылат, алардын арасында негизги салуучу роль Келишимге, ошондой эле Бирликтин алкагында эл аралык келишимдерге берилген, алардын катарына ЕАЭБ БК кирет.

3. Товарлардын эркин жүрүүсү Бирликтин экономикалык мейкиндигинин (ички рыноктун) иштешинин эң маанилүү элементтеринин бири болуп саналат жана анын ичинде ички рыноктун иштешинин алкагында мүчө мамлекеттер товарлар менен өз ара соода жүргүзүүдө Келишимде каралган учурларды кошпогондо, ташып кирүү жана ташып чыгуу бажы алымдарын (эквиваленттүү таасир этүүчү башка алымдарды, салыктарды жана жыйымдарды) колдонбойт (Келишимдин 28-беренеси).

Ошол эле учурда Бирликтин бажы аймагына товарларды ташып кирүү милдеттүү төлөмдөрдү төлөө менен байланыштуу, алардын ичинде КНС дагы бар (ЕАЭБ БКнын 2-беренесинин 1-пунктунун 24-пунктчасы, 46-беренесинин 1-пунктунун 3-пунктчасы). Бирликтин укугу боюнча КНС дагы кыйыр салык болуп саналат (№ 18 тиркеменин 2-пункту).

Тиешелүү түрдө Бирликтин укугундагы КНС комплекстүү экономикалык-укуктук мүнөзгө ээ, башкача айтканда, бир эле учурда бажы төлөмү катары да, кыйыр салык катары да каралат. Мындан улам Бирликтин бажылык жөнгө салуу жана кыйыр салыктарды алуу жөнүндө укуктук ченемдери тутумдук өз ара байланышта иштейт, ал эми аларды ишке ашыруу укук колдонуу органдарынын өз ара жокко чыгаруучу чечимдерине алып келбеши керек.

4. Каралып жаткан мамилелердин негизин юридикалык фактылар – тышкы экономикалык бүтүм жана товарларды Бирликтин аймагына ташып кирүү түзгөндүктөн № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацына түшүндүрмө берүү Бирликте бажылык жөнгө салуунун негизги категорияларын түшүнүүнү билдирет.

Р-4/25 иш боюнча 2026-жылдын 13-январындагы Консультативдик корутундуда көрсөтүлгөндөй, Келишимдин жана ЕАЭБ БКнын жоболоруна тутумдук талдоодон бажылык жөнгө салуу товарларды Бирликтин бажы аймагы аркылуу жылдыруу тартибин жана шарттарын, товарлардын Бирликтин бажы аймагына келишине байланыштуу бажылык операцияларды жасоо тартибин, товарларды Бирликтин бажы аймагында пайдалануу эрежелерин, товарларды бажылык декларациялоо жана чыгаруу тартибин, бажы төлөмдөрүн төлөө жана бажылык контролдоо жүргүзүү тартибин белгилөөнү камтыйт деген тыянак чыгарууга болот.

ЕАЭБ БКнын 128-беренесинин 1-пунктуна ылайык ЕАЭБ БКнын 83-беренесинде көрсөтүлгөн жактар товарларды бажылык декларациялоодо же товарларга декларация берилгенге чейин чыгарууга арыз берүүдө же товарларды порттук СЭЗ же логистикалык СЭЗ аймагына ташып кирүү жолу менен ЕАЭБ БКда каралган бажы жол-жобосун тандоого укуктуу.

ЕАЭБ БК бажы аймагына ташып киргизилген товарлардын статусун КНСТИ алуу контекстинде ар кандай жөнгө салуучу түрдүү бажы жол-жоболорун карайт. ЕАЭБдин бажылык жөнгө салуусу ЕАЭБ БКнын императивдик ченемдерин сактоо менен бажы жол-жоболорун ырааттуу колдонууга тыюу салбайт.

4.1. ЕАЭБ БКнын 155-беренесинин 1-пунктунун жоболоруна ылайык бажы кампасынын бажы жол-жобосу – бул чет өлкөлүк товарларга карата колдонулуучу бажы жол-жобосу, ага ылайык мындай товарлар бажы кампасында ташып кирүү бажы алымдарын, салыктарды, атайын, демпингге каршы, компенсациялык алымдарды төлөбөстөн, товарларды ушул бажы жол-жобосуна жайгаштыруунун шарттарын сактоо менен жана аларды ушул бажы жол-жобосуна ылайык пайдалануу менен сакталат.

Бул жол-жобонун укуктук өзгөчөлүгү болуп товарлардын чет өлкөлүк статусунун сакталышы саналат (ЕАЭБ БКнын 155-беренесинин 2-пункту).

Бажы кампасынын бажы жол-жобосуна жайгаштырылуучу (жайгаштырылган) товарларга карата КНС төлөө боюнча милдеттенмелердин келип чыгышынын жана аткарылышынын укуктук механизми ЕАЭБ БКнын 162-беренеси менен жөнгө салынат. Жалпы эреже боюнча КНСТИ төлөө боюнча милдеттенме декларантта бажы органы товардык декларацияны каттаган учурдан тартып келип чыгат (ЕАЭБ БКнын 162-беренесинин 1-пункту), ал эми товарлар бажы кампасына жайгаштырылганда же бажы кампасынын бажы жол-жобосу аяктаганда токтотулат (ЕАЭБ БКнын 162-беренесинин 2-пункту).

Демек, милдеттенменин келип чыгышына карабастан товарларды ушул бажы жол-жобосуна жайгаштыруу жана аларды ага ылайык пайдалануу шарттары сакталганда КНСТИ иш жүзүндө төлөө бажы кампасынын жол-жобосу иштеген бүткүл мөөнөт бою жүргүзүлбөйт.

4.2. ЕАЭБ БКнын 142-беренесинин 1-пунктуна ылайык бажы транзитинин бажы жол-жобосу – бул товарлар бажы алымдарын, салыктарды, атайын, демпингге каршы, компенсациялык алымдарды төлөбөстөн, товарларды ушул бажы жол-жобосуна жайгаштыруу шарттарын сактоо менен жөнөтүүчү бажы органынан дайындоочу бажы органына чейин ташылуучу (транспорттолуучу) бажы жол-жобосу.

ЕАЭБ БКнын 142-беренесинин 4-пунктуна ылайык бажы транзитинин бажы жол-жобосуна жайгаштырылган чет өлкөлүк товарлар да чет өлкөлүк товарлардын статусун сактап калат.

Салык төлөө боюнча милдеттенмелер бөлүгүндө бажы транзитинин бажы жол-жобосу ЕАЭБ БКнын 153-беренеси менен жөнгө салынат. Ташып кирүү КНСин төлөө милдети декларантта бажы органы транзиттик декларацияны каттаган учурдан тартып пайда болот (ЕАЭБ БКнын 153-беренесинин 1-пункту), ал эми ЕАЭБ БКнын 153-беренесинин 3-пунктунда көрсөтүлгөн жагдайлар келип чыкканда токтотулат.

Мында жогоруда белгиленгендей, бажы транзитинин жол-жобосу (ЕАЭБ БКнын 142-беренеси) бажы транзити бажы алымдарын, салыктарды төлөбөстөн ишке ашырылат деп болжолдойт. Башкача айтканда, милдеттенме келип чыкты,

бирок бул бажы жол-жобосунун өзгөчөлүгүнөн улам аткарылууга тийиш эмес деп эсептелет.

Демек, ЕАЭБ БКнын 142-беренесинин 4-пунктун, 155-беренесинин 2-пунктун өз ара байланышта окуп чыгуунун негизинде бажы кампасынын жол-жобосуна, бажы транзитинин жол-жобосуна жайгаштырылган товарлар чет өлкөлүк товарлардын статусун сактап калат. Товарларды көрсөтүлгөн жол-жоболорго жайгаштырууда КНСТИ төлөө боюнча милдетти аткаруу талап кылынбайт.

4.3. ЕАЭБ БКнын 134-беренесине ылайык ички керектөө үчүн чыгаруу бажы жол-жобосунун мазмуну чет өлкөлүк товарлар бажылык жөнгө салуу чөйрөсүндөгү эл аралык келишимдерде жана актыларда каралган ээлик кылуу, пайдалануу жана (же) тескөө боюнча чектөөлөрсүз алардын Бирликтин бажы аймагында болуусу жана пайдаланылышы үчүн ага жайгаштырыларында камтылган.

Бул жол-жобонун аякташынын негизги укуктук кесепети болуп чет өлкөлүк товарлардын Бирликтин товарларынын статусуна ээ болушу саналат (ЕАЭБ БКнын 134-беренесинин 2-пункту).

ЕАЭБ БКнын 135-беренесинин 1-пунктуна ылайык товарларды ички керектөө үчүн чыгаруунун бажы жол-жобосуна жайгаштыруунун шарты болуп анын ичинде ЕАЭБ БКга ылайык ташып кирүү бажы алымдарын, салыктарды, атайын, демпингге каршы, компенсациялык алымдарды төлөө да саналат.

Бул жол-жобонун алкагында фискалдык механизм ЕАЭБ БКнын 136-беренеси менен жөнгө салынат. КНСТИ төлөө боюнча милдет декларантта товарларга декларация бажы органы тарабынан катталган учурдан тартып келип чыгат (ЕАЭБ БКнын 136-беренесинин 1-пункту). КНСТИ төлөө боюнча милдет ЕАЭБ БКнын 136-беренесинин 3-пунктунда каралган жагдайлар келип чыкканда токтотулат.

Бажы кампасынын же бажы транзитинин бажы жол-жоболорунан айырмаланып алардын колдонуу мөөнөтү бою салыкты иш жүзүндө төлөөнү караштырбайт, товарды ички керектөө үчүн чыгаруу бажы жол-жобосуна жайгаштырууда ташып кирүү бажы алымдарын, салыктарды төлөө товарды чыгаруунун милдеттүү шарты болуп саналат (ЕАЭБ БКнын 135-беренесинин 1-пунктунун 1-пунктчасы).

Бажы транзитинин, бажы кампасынын жана ички керектөө үчүн чыгаруу режимдеринин баяндалган мүнөздөмөлөрүнөн улам товарларды ЕАЭБдин бажы аймагына ташып кирүүдө КНСТИ төлөө боюнча милдет товар жүгүртүүгө чыгарылган учурда (ички керектөө үчүн) келип чыгат, анткени бул режимди колдонуу товарларды жарандык жүгүртүүгө киргизүүнү, товарды акыркы керектөөнү болжолдойт.

5. Товарлар менен өз ара соода жүргүзүүдө салык салуу чөйрөсүндөгү мүчө мамлекеттердин өз ара аракеттенүү маселелери Келишимдин «Салыктар жана салык салуу» XVII бөлүмүндө, ошондой эле № 18 тиркемеде бекитилген. Салык салуу маселелери мүчө мамлекеттердин компетенциясына кирет, бирок алардын бул чөйрөдөгү ыйгарым укуктары Бирдиктин укугу менен чектелген (№ Р-2/22 иш боюнча 2022-жылдын 12-октябрындагы Консультативдик корутунду).

Келишимдин 72-беренесинин 1-пунктуна ылайык товарлар менен өз ара соодада кыйыр салыктарды алуу товарларды экспорттоодо КНСтин нөлдүк коюмун колдонууну жана (же) акциздерди төлөөдөн бошотууну, ошондой эле импорттоодо кыйыр салыктар менен салык салууну караган дайындоо өлкөсүнүн принциби боюнча жүргүзүлөт.

Товарларды экспорттоодо жана импорттоодо кыйыр салыктарды алуу жана алардын төлөнүшүн контролдоо механизми Келишимдин № 18 тиркемесине ылайык тартипте жүзөгө ашырылат.

Келишимдин 72-беренесинин 4-пунктуна ылайык бир мүчө мамлекеттин аймагына башка мүчө мамлекеттин аймагынан товарларды импорттоодо кыйыр салыктар аймагына товарлар импорттолуп жаткан мүчө мамлекеттин салык органдары тарабынан алынат, мында ушул мүчө мамлекеттин мыйзамдарында акциздик маркалар (эсепке алуу-контролдук маркалар, белгилер) менен маркаланууга тийиш болгон товарлар бөлүгүндө башкача каралбашы керек.

Бул товардын акыркы керектөөсү кайсы жерде болсо, ошол ЕАЭБге мүчө мамлекеттин кыйыр салыктарды алуу боюнча юрисдикциясын билдирет, мында ЕАЭБге кайсы мүчө мамлекет Бирликтин бажы аймагына ташып кирген өлкө катары чыккандыгынын айырмасы жок. Ушунун негизинде товарларды башка мүчө мамлекеттерге экспорттоодо кыйыр салыктарды төлөө алып салынат, бирок ошол эле учурда аларды импорттоодо салык алуу каралган.

6. Ошол эле учурда, ЕАЭБдин бажы аймагына ташып киргизилген товарларга кош салык салууну болтурбоо максатында Бирликтин укук ченемдери товарларды сатуу ордун аныктоо критерийлерин карайт.

№ 18 тиркеменин 3-пунктунун үчүнчү абзацында, эгерде аталган пунктта башкача каралбаса, товарларды сатуу орду мүчө мамлекеттердин мыйзамдарына ылайык аныкталат деген негизги эреже камтылган.

Бир эле убакта, № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацы бир мүчө мамлекеттин салык төлөөчүсү товарды башка мүчө мамлекеттин салык төлөөчүсүнө сатып, товарды ташуу (транспорттоо) Бирликтин чегинен тышкары башталып башка мүчө мамлекетте аяктаган учурда товарды сатуу орду жөнүндө ченемди конкреттештирет. Мындай учурда товарды сатуу орду болуп аймагында товар ички керектөө үчүн чыгаруунун бажы жол-жобосуна жайгаштырылган мүчө мамлекеттин аймагы таанылат. Көрсөтүлгөн жобо № 18 тиркеменин II бөлүмүндө камтылган жана Бирликтин бир мүчө мамлекетинин аймагынан башка мүчө мамлекеттин аймагына жылдырылган товарларды экспорттоодо (импорттоодо) кыйыр салыктарды колдонуунун бир учурун жөнгө салат.

Ошентип, № 18 тиркеменин 3-пунктунда товарларды сатуу ордун аныктоонун дифференцияланган жөнгө салуусу камтылган: жалпы (үчүнчү абзац) жана атайын (төртүнчү абзац). № 18 тиркеменин 3-пунктунун үчүнчү абзацы товарларды сатуу ордун аныктоо максаттары үчүн улуттук мыйзамдарга кайрылууну болжолдогон бланкеттик ченемди камтыйт. Ошол эле учурда № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацы товарды сатуу ордун аныктоонун атайын эрежесин карайт, ага ылайык аймагында товар ички керектөө үчүн чыгаруунун бажы жол-жобосуна жайгаштырылган мүчө мамлекеттин аймагы товарды сатуу орду деп таанылат.

7. № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацынын мазмунун түшүндүрүү төмөнкү шарттар сакталганда колдонуларын жыйынтыктоого мүмкүндүк берет.

7.1. Биринчиден, бир мүчө мамлекеттин салык төлөөчүсү тарабынан башка мүчө мамлекеттин салык төлөөчүсүнө товарды сатуу орду бар.

Буга чейин айтылып кеткендей, колдонууда салыкты иш жүзүндө төлөө каралбаган бажы кампасынын же бажы транзитинин бажы жол-жоболорунан айырмаланып, товарды ички керектөө үчүн чыгаруу бажы жол-жобосуна жайгаштырууда ташып кирүү бажы алымдарын, салыктарды төлөө милдеттүү шарт болуп саналат (ЕАЭБ БКнын 135-беренесинин 1-пунктунун 1-пунктчасы).

Ушуга байланыштуу № 18 тиркеменин 3-пунктунда камтылган «товарларды сатуу» деген түшүнүктү (ал кыйыр салыктарды алуу тартибин жана товарларды экспорттоодо жана импорттоодо алардын төлөнүшүн контролдоо механизмин аныктайт) конкреттүү бажы режиминин өзгөчөлүктөрүнүн негизинде Бирликтин укугунун бажылык жөнгө салуу чөйрөсүндөгү жоболору менен тутумдук өз ара байланышта чечмелөө зарыл.

7.2. Экинчиден, № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацынын ченеминен товарды сатуу эки мүчө мамлекеттин салык төлөөчүлөрүнүн ортосунда жүргүзүлөрү келип чыгат, мында товарды ташуу (транспорттоо) процессинин өзгөчөлүгү бар – Бирликтин чегинен тышкары башталып, «башка мүчө мамлекетте» аяктайт.

Ошентип Бирликтин чегинен тышкары башталган товарды ташуу (транспорттоо) шартын ишке ашыруу товарды мүчө мамлекеттердин ортосунда жеткирүү учурунда транзитти колдонуу менен камсыздалышы мүмкүн.

Чечмеленип жаткан жобонун мааниси боюнча «ташууну башка мүчө мамлекетте аяктоо» конструкциясын колдонуу товарды жеткирүүнүн акыркы пунктун билдирет. Мында товар ички керектөө үчүн чыгаруунун бажы жол-жобосуна жайгаштырылбаган учурда товарды жеткирүүнүн орто аралык пунктунун болушу № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацына ылайык товарларды экспорттоодо кыйыр салыктарды колдонуу максатында товарды жеткирүүнүн акыркы пунктун аныктоого таасир этпейт.

№ 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацынын гипотезасынын экинчи бөлүгүндө жылдырылуучу (транспорттолуучу) товардын бажы статусу көрсөтүлбөгөнүнө карабастан ченемдин мааниси боюнча товар башка мүчө мамлекетте сатылганга чейин ички керектөө үчүн чыгаруу бажы жол-жобосуна жайгаштырылбайт, демек чет өлкөлүк товардын статусун сактап калат.

Ошентип № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацынын жобосун колдонуунун экинчи шарты болуп товар мүчө мамлекеттин чарба жүргүзүүчү субъекти тарабынан үчүнчү мамлекеттен сатылып алынган шартта товарды бир мүчө мамлекеттен башка мүчө мамлекетке сатууда орто аралык транспорттук звенону (транзитти) колдонуу саналат. Ташуунун транзиттик мүнөзү товардын чет өлкөлүк болуп саналаарында жана анын жарандык жүгүртүүгө киргизилиши жана КНСтин төлөнүшү менен байланышкан ички керектөө үчүн чыгаруу аркылуу башка мүчө мамлекетте ташуу аяктаганга чейин Бирликтин товарынын статусун албай тургандыгында камтылган.

7.3. ЕАЭБ БКнын 158-беренесинин 5-пункту бажы кампасынын бажы жол-жобосуна жайгаштырылган бардык товарларга же алардын бир бөлүгүнө карата ушул товарларга ээлик кылуу, пайдалануу жана (же) тескөө укуктарын өткөрүп берүүнү караган бүтүмдөрдү жүргүзүүгө мүмкүндүк берет.

Бул ченем № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацынын ченеми менен тутумдук байланышта бажы кампасынын бажы жол-жобосуна жайгаштырылган товарларды сатуунун (ажыратуунун) өзү эле товарлардын статусун чет өлкөлүк катары өзгөртпөстүгүн жана ички керектөө үчүн чыгаруу бажы жол-жобосу колдонулмайынча салык салынбастыгын көрсөтөт.

Демек товардын менчик укугу өткөн жарандык-укуктук келишимде көрсөтүлгөн жеткирүү орду бул учурда салык салуу максатында товарды сатуу ордун аныктабайт.

7.4. Келишимдин 72-беренесинин 1-пунктунан товарлар менен өз ара соодада кыйыр салыктарды алуу дайындоо өлкөсүнүн принциби боюнча жүргүзүлөт деген тыянак чыгат. Бул эрежеге № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацында белгиленген товарды сатуу орду катары товар ички керектөө үчүн чыгаруунун бажы жол-жобосуна ылайык жайгаштырылган мүчө мамлекеттин аймагы деп таанылат деген жобо туура келет.

Бирликтин укугунда КНСТИ алууну дайындоо өлкөсүнүн принциби боюнча жөнгө салуу кош салык салуудан качуу максатына шайкеш келет жана КНСТИн керектөөгө салык катары укуктук табияты менен шартталган.

Товарды ташуунун (транспорттоонун) орто аралык (транзиттик) мүнөзүн эске алуу менен, Бирликтин чегинен тышкары башталып жана башка мүчө мамлекетте аяктаган товарды сатуу орду болуп башка мүчө мамлекеттин аймагы саналат, анда товар ички керектөө үчүн чыгаруунун бажы жол-жобосуна жайгаштырылат, демек жарандык жүгүртүүгө киргизилет жана салык салынууга тийиш.

Жогоруда айтылгандардын негизинде № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацында чечмеленүүчү ченемдин гипотезасында камтылган шарттар сакталганда (товарды бир мүчө мамлекеттин салык төлөөчүсү тарабынан башка мүчө мамлекеттин салык төлөөчүсүнө сатуу; ташуу (транспорттоо) үчүнчү мамлекетте башталат жана башка мүчө мамлекетте аяктайт), товарды сатуу орду катары товар ички керектөө үчүн чыгаруунун бажы жол-жобосуна жайгаштырылган мүчө мамлекеттин аймагы таанылат деген тыянак чыгарылат.

8. Соттун Чоң коллегиясы төмөнкү түшүндүрмөлөрдү берет:

8.1. Товарларды жеткирүү боюнча операция ЕАЭБдин чегинен тышкары башталып, ЕАЭБге мүчө биринчи мамлекетте товарлар ички керектөө үчүн чыгарылбастан бажы кампасынын жол-жобосуна жайгаштырылып, ал эми натыйжасында ЕАЭБге мүчө башка мамлекеттин салык төлөөчүсүнө бажы транзитинин жол-жобосу боюнча ошол мамлекетке жылдыруу жана ички керектөө үчүн чыгаруу бажы жол-жобосуна жайгаштыруу менен сатылган учурда ЕАЭБде кош салык салууну болтурбоо максатында товарларды сатуу ордун аныктоо бөлүгүндө № 18 тиркеменин 3-пунктунун төртүнчү абзацы колдонулууга тийиш.

8.2. Келишимде (72-берене) кошумча нарк салыгын алуунун жалпы эрежеси товар бара турган өлкө боюнча белгиленгендиктен салык төлөө товар жүгүртүүгө киргизилип жана акыркы керектөөсү болжолдонгон мамлекетте жүргүзүлүшү керек. Ушул Консультациялык корутундунун 8.1-пунктунда көрсөтүлгөн учурда товарларды сатуу орду катары товар ички керектөө үчүн чыгаруунун бажы жол-жобосуна жайгаштырылган мүчө мамлекеттин аймагы таанылат.

Демек, кошумча нарк салыгын төлөө милдети товарлар жүгүртүүгө чыгарылган ЕАЭБге мүчө мамлекетте келип чыгат.

III. Корутунду жоболор

Ушул Консультативдик корутундунун көчүрмөсү арыз ээсине жөнөтүлсүн.

Консультативдик корутунду Соттун расмий интернет-сайтына жайгаштырылсын.

Төрагалык кылуучу

А.А. Дронов

Судьялар

Э.В. Айриян

Д.П. Александров

К.К. Джунушпаев

А.А. Забара

Е.Ж. Исмаилов

М.Т. Кайыпов

А.Б. Кишкембаев

Н.В. Павлова

А.Г. Тунян